

УДК 339.9

Ю.О. Франчук, аспірант

Луцький національний технічний університет

Досвід ЄС та Великобританії для стимулювання розвитку малого підприємництва в регіонах України в умовах євроінтеграції

Підписання угоди про асоціацію з ЄС несе як вигоди, так і загрози для підприємств в усіх регіонах України. Для конкуренції з європейськими товарами і послугами Україні слід провести низку реформ, що можна здійснити, лише вивчивши передовий досвід у цій сфері. Публікація присвячена визначенню ролі малого підприємництва у ЄС та Великобританії та інструментів стимулювання його розвитку, що можуть бути використані в Україні.

Ключові слова: мале підприємництво, малий бізнес, Стратегія 2020.

Ю. А. Франчук

Опыт ЕС и Великобритании для стимулирования развития малого предпринимательства в регионах Украины в условиях евроинтеграции

Подписание соглашения об ассоциации с ЕС несет как выгоды, так и угрозы для предприятий во всех регионах Украины. Для конкуренции с европейскими товарами и услугами Украине следует провести ряд реформ, которые можно осуществить только изучив передовой опыт в этой сфере. Публикация посвящена определению роли малого предпринимательства в ЕС и Великобритании и инструментов стимулирования его развития, которые могут быть использованы в Украине

Ключевые слова: малое предпринимательство, малый бизнес, Стратегия 2020.

I. Franchuk

The experience of the EU and the UK for stimulating small business development in the regions of Ukraine in the context of European integration

Association Agreement with the EU has both, benefits and threats, for businesses in all Ukrainian regions. To compete with European goods and services, Ukraine must hold a series of reforms, that can be done only after examining best practices in this area. The publication is devoted to defining features of the regional policy of the European Union, the definition of the role of small business in the EU, its place in the Europe 2020 Strategy and the characteristics of EU 2020 regional policy,

aimed at smart growth and specialization – innovation-driven development strategy, based on each region's strength and competitive advantage and on identifying factors of competitiveness and bottlenecks and concentrating resources on key priorities.

Special attention is paid to stimulating of the development of small business in the UK, studying small businesses' assistance programs, implementation experience of the local enterprise partnership, business and university-business zones.

Instruments of stimulation of small business development that can be used in Ukraine are determined.

Key words: small business, small business, Strategy 2020.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В контексті євроінтеграції на малі підприємства України чекають як потенційні вигоди, так і загрози. Основна з них – їх абсолютна не конкурентоспроможність, тому важливо спрямовувати зусилля не тільки на завоювання нових ринків, а й робити все можливе для збереження внутрішнього. В процесі розробки нової політики стимулювання розвитку малого підприємництва варто враховувати той факт, що все частіше Європа мислить не національними, а регіональними масштабами, впроваджується так звана концепція «Європи регіонів», отож, і до розвитку малого підприємництва варто підходити в регіональному контексті, враховуючи досвід розвинених країн світу.

Аналіз останніх досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. Вирішенню проблем децентралізації та розвитку малого підприємництва присвячували свої наукові праці безліч вчених як з України, так і з-за кордону: Вахович І., Ткачук Р., Дрига С., Уланова М., Слава С., Дацишин М., Біла С., Шевченко О., Бей О., Томсон Г. та ін. Проте, євроінтеграція та соціально-політична ситуація, що склалась в Україні впродовж 2014 року, ставлять нові вимоги до якісного оновлення вітчизняної регіональної політики. Значну увагу цьому питанню було приділено на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Регіональна політика в контексті євроінтеграції України», проте багато питань, зокрема таких, що стосуються особливостей регіонального управління в окремих країнах ЄС та можливостей використання їх досвіду в Україні, залишаються досі невивченими.

Цілі статті; визначити роль малого підприємництва у ЄС та Великобританії та інструменти стимулювання його розвитку, що можуть бути використані в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Те, що малі підприємства є основою європейської економіки, ключовим джерелом робочих місць і благодатним ґрунтом для бізнесових ідей, задекларовано в Європейській хартії малих підприємств, де вказано, що зусилля Європи з відкриття нової економіки матимуть успіх тільки якщо малий бізнес буде висунутий на перше місце в порядку денному [1]. Основним принципом промислової політики ЄС є «обережне втручання», тобто втручання з єдиною метою – створення сприятливого середовища для підприємництва.

На сьогоднішній день в Європі все актуальнішим стає підхід до управління регіональним економічним розвитком «знизу догори». Це означає, що успішними і конкурентоспроможними стають ті регіони, які вдало реалізують власний потенціал, розвивають внутрішню спроможність і покращують внутрішні умови, тобто мобілізують зусилля фізичних і юридичних осіб, що діють на території регіону і зацікавлені в його розвитку.

Регіональна політика країн ЄС побудована на принципі, згідно з яким нижчі обсяги виробництва в бідних країнах-учасниках і регіонах, або країнах і регіонах з високими рівнями безробіття є втратою потенціалу та можливостей для Європейського Союзу в цілому [3]. Характерними рисами Європейської регіональної політики є:

- сприяння конкурентоспроможності регіонів;
- цільове надання допомоги чітко визначеним територіям чи галузям (утворення кластерів);
- децентралізація влади та управління, зростання кількості місцевих економічних ініціатив;
- запровадження принципів сталості розвитку, включення у процес розвитку усіх груп населення, розвиток «економіки знань»;

- стимулювання місцевих і регіональних мереж у державному і приватному секторах до обміну передовим досвідом і практиками в якості способу дослідження і впровадження змін.

Згідно із Стратегією 2020 [6] протягом 2014–2020 рр. ЄС інвестуватиме близько 351 млрд. євро в регіони Європи, що спрямовуватимуться в основному на:

- розвиток малого та середнього бізнесу;
- підтримку наукових досліджень та інновацій;
- інвестиції в навколишнє середовище;
- поліпшення доступу до цифрових технологій;
- розробку нових продуктів і методів виробництва;
- підтримку енергоефективності та боротьби із зміною клімату;
- підвищення рівня освіти і навичок;
- поліпшення транспортного сполучення у віддалені регіони.

Стратегія 2020 спрямована на забезпечення розумного зростання і розумної спеціалізації у регіонах Європи [9] – інноваційно-керованої стратегії розвитку, що ґрунтується на міцності кожного регіону, його конкурентних перевагах і виявленні обмежених місць концентрації ресурсів, необхідних для досягнення ключових пріоритетів. Для досягнення цілей стратегії, увага звертається на важливість раннього навчання підприємництву (зосередженні шкільних програм на творчості, інноваційності) та реалізації положень Порядку денного навчання підприємництву в Європі (Осло, 2007 р.), яким було визначено заходи для підтримки підприємницької активності в школах та ВНЗ, налагодження зв'язків і відкриття освіти зовнішньому світу, а також визначено виконавців цих заходів на національному та регіональному рівнях [10]. З метою пропаганди підприємницької діяльності, Європейською Комісією проводяться різноманітні заходи, такі як Європейський тиждень МСП, нагородження передового досвіду серед усіх органів влади у підтримці МСП на всіх рівнях.

Окрім того, для забезпечення розумного зростання у регіонах ЄС, передбачається розробка привабливих регіональних науково-дослідних інфраструктур, сприяння розвитку інкубаторів та малих інноваційних підприємств, культурних і творчих індустрій, ІКТ, забезпечення інноваційної складової держзакупівель, надання комплексних пакетів прямої і непрямой допомоги МСП тощо.

Проте, зазвичай, Європейська регіональна політика не замінює регіональної політики країн – членів ЄС, кожна з яких має розв'язувати проблеми національного регіонального розвитку самостійно.

Наприклад, у Великобританії керівництво регіональною політикою здійснює Міністерство громад і місцевого управління, а головним координатором підтримки МСП є Департамент у справах бізнесу, інновацій і професійної освіти та Міністерство торгівлі і промисловості, яке перебуває у віданні Департаменту. Для децентралізації регуляторного контролю в країні використовуються наступні методи:

- надання недеталізованих регуляторних норм, загальних принципів їх формування і впровадження, залишаючи їх деталізацію і конкретизацію за держуправліннями нижчого рівня та за компетентними фахівцями;

- делегування регуляторних повноважень менш централізованим органам, нерідко – недержавним агентствам і установам, які мають змогу безпосередньо досліджувати реакцію суб'єктів господарювання на конкретні зміни регуляторного середовища та працювати в умовах постійної комунікації із суб'єктами господарювання та їхніми громадськими об'єднаннями;

- заміна деталізованих законодавчих положень кодексами практичної діяльності для регуляторних органів та суб'єктів господарювання, які містять чіткі методичні роз'яснення того, як досягти мети регулювання для двох сторін – влади і ділової громадськості. При цьому такі роз'яснення мають не категоричний заборонний, а добровільний характер рекомендацій [7].

Більше 99,0% усіх суб'єктів господарювання Великобританії – малі підприємства, а економічна політика королівства щодо їх розвитку спрямована на:

- активізацію процесів створення і розвитку нових підприємств;
- формування і розвиток підприємницької культури, розвиток професійних якостей підприємців і їх комерційне використання;
- полегшення доступу до фінансових ресурсів;
- активізацію процесів розвитку підприємництва у відсталих регіонах та окремих соціальних групах;
- популяризацію послуг, що надаються держслужбами;
- розробку і реалізацію ефективних заходів регулювання підприємницької діяльності;
- активізацію досліджень ринків малого і середнього бізнесу.

У Великобританії діють чотири категорії програм допомоги малому підприємству:

- програми консультування нових і діючих фірм (передбачає впровадження регіональних програм розвитку);
- програми надання фінансової допомоги (бізнесу і муніципалітетам);
- регіональні програми допомоги дрібним фірмам у Шотландії, Уельсі, Північній Ірландії;
- програми, що стимулюють експортну діяльність дрібних фірм [4].

Допомогу малому бізнесу на регіональному рівні надають різноманітні регіональні і місцеві органи. До 2012 року в Англії діяло близько 200 організацій Business Links, створених Міністерством торгівлі і промисловості. Їх функції були дуже широкі – від консультативної допомоги підприємцям і різних форм підготовки і перекваліфікації кадрів до лобіювання інтересів малого і середнього бізнесу в парламенті і проведення арбітражних судів [8]. Ці організації координували свою роботу і фінансувались Агенціями регіонального розвитку (АРР), що надавали прямі гранти інноваційним компаніям, послуги в сфері інфраструктури, консультації, інтернет-послуги, офісні приміщення, організовували зустрічі з представниками регіональної влади.

APP створювались з ініціативи уряду Великобританії та перебували під його впливом. Проте, вони не справились зі своєю основним завданням – ліквідацією диспропорцій між регіонами, в результаті чого в країні відбувалось зміцнення одних регіонів за рахунок інших, а не підтягування відсталих територій до рівня більш розвинутих. Тому у 2012 році Великобританія змінила свою політику щодо розвитку територій, в результаті чого усі агенції регіонального розвитку були ліквідовані, а новою моделлю стало «партнерство місцевих підприємств» (Local Enterprise Partnership (LEP) – добровільне об'єднання ділових кіл і представників місцевої влади. Відтепер Міністерство у справах громад і місцевого самоврядування робить акцент на посиленні ролі приватного сектору у прийнятті рішень про заходи щодо підтримання і стимулювання економічного зростання на місцях. Уряд дає місцевим радам більше влади для вирішення як витратити державні кошти на своїй території для максимального задоволення потреб місцевого населення. Водночас він допомагає переконатись, що платники муніципального податку отримають оптимальне співвідношення ціни і якості, роблячи місцеві ради більш прозорими і підзвітними.

Окрім того, на території Англії Міністерством у справах громад і місцевого самоврядування було створено 24 підприємницькі зони, в яких підприємці можуть скористатись різноманітними податковими пільгами і спрощеннями. Наприклад, 100-відсотковою знижкою з місцевого податку на майно малого бізнесу, пільговими нормами пришвидшеної амортизації з інвестицій в машини й устаткування, канікулами орендної плати, списанням податку на прибуток в обмін на інвестиції, фінансуванням розвитку підприємств, спрощеними дозвільними процедурами, допомогою на запуск офісу (офісні меблі, обладнання, компенсація декількох місяців орендної плати). В багатьох зонах підприємства заохочують об'єднуватись в кластери навколо центрів передового досвіду в таких сферах як фінансові послуги, біонауки, цифрова та творча індустрія, передова техніка, автомобільні та поновлювальні джерела енергії, що дозволяє збільшити продажі і скоротити витрати на дистрибуцію. Окрім того, підприємці можуть розраховувати на розвинену

інфраструктуру: надшвидкісний ширококутовий зв'язок, легкий доступ до автомагістралей, залізниць, аеропортів, портів [2].

Ще одним нововведенням є створення університетсько-підприємницьких зон – специфічних географічних районів, що ґрунтуються на взаємодії партнерств місцевих підприємств, університетів та інших зацікавлених сторін. Їх основною метою є активізація участі університетів у місцевому розвитку, стимулювання побудови бізнес-простору та бізнес-інкубаторів, що зможуть прийняти нові високотехнологічні підприємства на ранніх стадіях їх розвитку, які в подальшому ділитимуться експертними знаннями в університетах, зумовлюючи їх ріст та процвітання.

Окрім того, у Великобританії функціонує Конфедерація британської промисловості – неприбуткова організація, яка має регіональні представництва на території всього королівства і займається лобюванням інтересів малого бізнесу в уряді та його проблемами у сфері економічної політики, оподаткування, трудового законодавства, конкурентного середовища та промислових стандартів; а також Федерація малого бізнесу (ФМБ) Великобританії, яка забезпечує своїм членам податкову, юридичну допомогу, доступ до інформаційної бази, дає індивідуальні практичні поради в сфері охорони здоров'я і емоційну підтримку. ФМБ посприяла створенню єдиної електронної бази державних контрактів «The Contracts Finder», що є абсолютно безкоштовною для малих підприємств і обов'язковою для всіх державних відомств.

Ще одним фактором, що стимулює розвиток малого підприємництва – надзвичайно потужна система онлайн-ресурсів, які надають консультації на всіх етапах розвитку підприємства – від пошуку джерел фінансування залежно від локальної складової до підключення до електромереж та обміну досвідом між успішними досвідченими компаніями і компаніями-початківцями (менторство).

Потужним джерелом фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва є система банківського кредитування. Для прикладу, існує програма, за якої проценти за кредитом на суму 5–100 тис. фунтів, що надається на 5 років, становлять 15–17% і стягуються не з суми кредиту, а з річного обороту фірми. Також

надзвичайно розвинутою є система державного гарантування кредитів (поширюється на 70–80,0 % позик, що надаються малому бізнесу) [11].

У 2012 році було створено Діловий банк Великобританії, основним напрямком роботи якого є управління урядовими програмами, що сприяють доступу малих підприємств до джерел фінансування. Тільки за 2013 рік за його сприяння було надано 660 млн фунтів позик і інвестицій суб'єктам малого підприємництва, що на 73,0 % більше, ніж у 2012 році [5].

Щодо податкового навантаження, то Великобританія прагне стати найкращим місцем в Європі для започаткування, фінансування і ведення бізнесу і створити найбільш конкурентоспроможну податкову систему в G20. Певною мірою про це свідчить створення Управління податкового спрощення і 14-та позиція з 189 країн у рейтингу Сплати податків 2014. В країні впроваджено прогресивну ставку податку, а для кожного платника встановлено індивідуальну річну суму доходу, яка не оподатковується. Щодо прибуткового податку, то планується його зрівняння для великого і малого бізнесу на рівні 20,0 %.

Висновки. Використання передового досвіду в сфері управління підприємництвом на регіональному рівні дозволить Україні вийти на якісно новий рівень розвитку. Саме тому в українській практиці можуть використовуватись такі заходи, як:

- визнання розвитку малого підприємництва однією з найпріоритетніших цілей національного і регіонального розвитку;
- участь представників малого підприємництва у прийнятті рішень на всіх рівнях;
- допомога малому підприємству в отриманні державних замовлень;
- підтримка суб'єктів малого підприємництва у сфері досліджень та інновацій, сприяння співпраці між підприємствами та науково-дослідними інститутами регіону;
- популяризація мережі Інтернет з подальшим наданням послуг і консультацій в режимі он-лайн, а також впровадження інтерактивних методів стимулювання розвитку підприємства : вебінари, менторство, інформаційні портали;

- розвиток підприємницької культури і контроль за підготовкою кадрів, забезпечення доступної і ефективної системи навчання і перекваліфікації підприємців;

- створення в регіонах матеріально-технічних умов для ведення бізнесу : бізнес-інкубатори тощо;

- полегшення доступу до джерел фінансування та популяризація інформації, щодо проєктів, що фінансуються ЄС (наприклад, «Гармонізація систем конкуренції та державних закупівель України зі стандартами ЄС» (2013–2016), «Підтримка політики регіонального розвитку України» (2013–2016) тощо).

Корисним для України може бути досвід співфінансування проєктів: допомога надається тим регіонам, які за рахунок місцевих джерел покривають частину витрат, тобто є безпосередньо зацікавленими в реалізації проєкту на своїй території.

1.Європейська Хартія малих підприємств від 19.06.2000 р. [Електронний ресурс] / Європейський Союз. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_860.

2.About enterprise Zone [Електронний ресурс] / Офіційний сайт уряду Великобританії. – Режим доступу : <http://enterprisezones.communities.gov.uk/about-enterprise-zones>.

3.Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять в ЄС? [Електронний ресурс] / European Commission. – режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_uk.pdf.

4.Зарубіжні практики розробки стратегій розвитку малого підприємництва на регіональному рівні [Електронний ресурс] / Канадське бюро міжнародної освіти. – Режим доступу : <http://net.cbie.ca/projects/Data%5Ccd%20009-Lviv-ME-SED-Report-Best-Strat-UKR.pdf>.

5.Making it easier to set up and grow business [Електронний ресурс] / Офіційний сайт уряду Великобританії. – Режим доступу : <https://www.gov.uk/government/policies/making-it-easier-to-set-up-and-grow-a-business--6/supporting-pages/getting-banks-lending>.

6.Overview of regional policy [Електронний ресурс] / European Commission. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/what/index_en.cfm.

7.Принципи ефективного державного регулювання, які практикуються у Великобританії [Електронний ресурс] / Аналітичний центр «Академія». – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=114>.

8.Промислова політика : порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України і Acquis communautaire Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Державний департамент з питань адаптації законодавства Мініюсту України. – Київ, 2009. – Режим доступу: www.minjust.gov.ua/file/23505.

9.Regional policy for smart growth in Europe 2020 [Електронний ресурс] / European Commission. – Режим доступу :

Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. Луцький НТУ. – Випуск 11 (44). – Луцьк, 2014.

http://ec.europa.eu/regional_policy/information/pdf/brochures/rfec/2011_smart_growth_en.pdf.

10. The Oslo Agenda for Entrepreneurship Education in Europe / [Електронний ресурс] / European Commission. – Режим доступу :

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/doc/oslo_agenda_final_en.pdf.

Уланова М. Малый бизнес по-английски [Електронний ресурс]/ М.Уланова //

EXRUS.eu. – 2011. – №73. – Режим доступу : <http://ru.exrus.eu/MALYY-BIZNYeS-PO-ANGLIYSKI-id4dc7f5636ccc19bb31000047/Artikell>